

Szakonyi Balázs

Máré vár a Mecsek rejtett ékköve

2014-ben készítettem el az első rekonstrukciós kísérletemet Máré váráról, erről a Mecsek sűrű erdőjében rejtőző kicsiny erődítményről, mely nem csak gyermekkorom maradandó emlényeinek helyszíne, de ma is csodás kiránduló hely, még ha idén sajnos nem is volt látogatható. A Pazirik csapatban úgy láttuk, elérkezett az ideje, hogy újra elővegyük a Márévárról készített modellt. Ezt nem csak a rendelkezésemre álló technikai újítások és erőforrások indokolták, de idő közben Buzás Gergellyel aprólékosan megvitattuk a vár rekonstrukciójának kérdését. Bár a kezdeti elképzeléseim több tekintetben is megdőltek vagy árnyalódtak, mégis kiváló alapot nyújtottak a régi munkafájlok az új rekonstrukciós modell előkészítéséhez. De mielőtt a lényegre térnék, tekintsük át röviden a vár ismert történelmét és a hozzá fűződő népi hiedelmeket!

Egy környékbeli népi legenda szerint Márévárban lakott Máré vitéz ifjú szép feleségével. A közeli Miklós-várban pedig testvére, a nőtlen Miklós vitéz. Márét a király hadba szólította, s hosszú évek múltán sem jött haza. Felesége már elsiratta, és szívesen látta a szomszéd vár urát, aki egyre gyakrabban járt át hozzá. Addig-addig, míg szép lányuk született. A kislányból már majdnem nagylány lett, mikor Máré mégis hazatérhetett. Megtudta, hogy felesége hűtlen lett hozzá, így mindkét várat megostromolta, ágyúval halomra lövette. Ott pusztult el az asszony Miklós vitézzel együtt, lányuk életben maradt, de az anyja megátkozta. Az átokkal sújtott leány a hegy mélyén rejtőzik, de minden 77. évben

piros pünkösdi hajnalán kiszabadul, a Máré-völgyi patakban fürdik és fésüli hosszú haját. Az a vadász válthatja meg az átoktól, aki ilyenkor arra jár és megcsókol egy medvét, egy kígyót meg egy varangyos békát. Persze a legendának számos verziója létezik a környékbeli népek emlékezetében.

A Magyaregregy község közelében emelkedő vár ódon falai a hegyen keresztülmenő hadi út közelébe épültek, a feltárt kerámiából, bronzból és vasból készült használati tárgyak, továbbá a Kr.u. 259. előtti érmék alapján feltételezhető, hogy római kori épület állt egykor a vár helyén. A vár keletkezésének időpontját és építőjének nevét nem ismerjük, de minden bizonnyal a tatárjárás után épült. Neve a magyar Máré személynévből eredhet. A várat a 14. század elején valószínűleg megszállták a rettegett Kősze-

Máré vára a 16. század elején – elméleti rekonstrukciós kísérlet (A rekonstrukciós képeket a Pazirik Informatikai Kft. készítette)

Máré vára a 16. század elején a völgyből nézve – elméleti rekonstrukciós kísérlet

Maré vára napjainkban
légifotón
(Pazirik Informatikai Kft.)

gi nemzetség fegyveresei, akiktől I. Károly király foglalta el 1313-ban. Első említése „Castrum Mare” alakban egy 1316-ban kelt oklevélben történik, amikor I. Károly király Bogár István mester részére kiadott adománylevelét átírja és megerősíti annak birtokában. Bogár István minden bizonnyal könnyedén behódolt az 1313-ban megjelenő királyi csapatoknak, mert az uralkodó a továbbiakban is meghagyta tisztségében, sőt három esztendő múltán örökadományba kapta az egész váruradalmat. Később, 1347-ben rokonai, a máréi Gunyafiak, István és Domokos itteni részüket Becsei Töttösnek és Vesszősnek zálogosítják el 50 márkáért. E két család 1358-ban egymás között osztotta fel a várat és tartozékait. A Gunyafiak 1393-ban visszaszerezték a zálogbirtokait, ami ellen bátmonostori Töttös László, Zsigmond király feltétlen híve 1406-ban és 1407-ben is tiltakozott. Gunyafi Mihály eztán a birtok felét 1432-ben a pécsi püspökségnek zálogosította el, de egy éven belül már ítéletileg osztották fel a váruradalmat közte és bátmonostori Töttös László között. 1466-ban

Maré vára napjainkban
madártávlatból
(Pazirik Informatikai Kft.)

Töttös László anyagi gondoktól sújtva szintén zálogba adja az erősséget Várdai István kalocsai érseknek. A Máréiak utolsó tagjától 1468-ban örökösödési szerződéssel jutott a vár a Várdai família tulajdonába. Várdai Ferenc nevét érdemes megemlíteni, aki 1500 és 1505 között Padovában és Bolognában járt egyetemre. Máré várat Várdai Ferenc 1520–1521-ben öccseinek: Jánosnak és Mihálynak engedte át, akik odaköltöztek. A mohácsi csata idején a várban tartózkodott János felesége, Ráskay Krisztina és Fruzsina nevű lánya. A szerb származású Bakics Pál Szapolyai János oldalán állt, amikor csellet elfoglalta Máré várat. Azonban nem sokat tartózkodott benne, rábízta azt familiárisaira, Nagy Zsigmondra és Tardosi Istvánra. Ő maga hol János, hol Ferdinánd király oldalán folyamatosan politikai küzdelmekkel volt elfoglalva. A várnak ebben a korszakában, 1526 és 1537 között történetelt reneszánsz stílusú átalakítása, melyről számos kőfaragvány, köztük címeres ajtókeret töredékek árulkodnak. Pécs elfoglalása után 1545-ben a mohácsi szandzsákhöz csatolták a törökök. Később török, illetve magyar zsoldban harcoló délszlávok és magyarok lakták a várat, amit a feltárásokkor nagy számban előkerült úgynevezett bosnyák kerámiatöredék is igazol. 1561-ben Zrínyi Miklós foglalta el újra, majd visszaadta a Várdai családnak. A vár valószínűleg a 16. század végén tűzvész következtében pusztult el, mert a 17. század végén kelt oklevelek már, mint elhagyott romot említik a pécsi püspök birtokában. Az ásatásokkor a félkör alakú bástya alatt hatalmas kiszakadt faldarabokat találtak, amely az erődítmény felrobbantására enged következtetni. Ugyanezt bizonyítja a vár délkeleti sarkának lábazatába bevágott robbantási hely is.

A várról ismerünk 1845-ből egy rövid leírást Haas Mihály tollából: „...egy tornya és 3-4 öl magaságú romjai a legnagyobb erdőségben egy meredek hegycsúcson most is látszanak. Vidékének hajdan igen népesnek kellett lennie, minthogy azon számos arany és ezüstpénz találtatott már.” Jankó János öt darabot vásárolt, melyek közül kettő Mátyás, egy-egy Zsigmond, Albert és Ulászló király pénze. Építőjéről Haas Mihály sem tudott, arról viszont igen, hogy Máré településen plébánia működött melynek romjai láthatók voltak. Szőnyi Ottó 1912-ben járt a várban, részletes leírásban emlékezik meg arról, hogy a kövek között egy faragottat is talált, amely a reneszánsz két díszítő elemét, a tojás és levélsort ábrázolta. Még egy utolsó ostromot azonban meg kell érnie a várnak 1956-ban is: ekkor ugyanis a Várvölgyből egy orosz tank a romok mögött meghúzódo „Mecseki láthatatlanokra” tüzelt. Tábla emlékeztet az itt meghalt két szabadságharcosra. A Máré várat az Országos Műemléki Felügyelőség az 50-es évek végén tárta fel és konzerválta. A régészeti munkák G. Sándor Mária, a helyreállítás építészeti tervei pedig Pusztai Ilona és H. Nándori Klára épí-

tészek (OMF) érdemei. A helyreállítási terv készítésénél elsősorban arra törekedtek, hogy mindenfajta újabb építészeti beavatkozás egyértelműen látható legyen, így a vasbeton és a piros kisméretű téglá lett itt is az elsősorban felhasznált építőanyag, mint sok más magyar vár helyreállításánál.

A továbbiakban szeretném ismertetni a munkafolyamatot és azokat az elveket, amelyek mentén az új rekonstrukciós kísérletet elkészítettük. A vár modelljének felhasználásával animációs filmet is készítettünk, amit a Pazirik Kft. weboldalán lehet majd megtekinteni. A legalapvetőbb változást a minőségi javuláson túl a terep újraértelmezése jelentette. Ezúttal sokkal nagyobb területet készítettem el a vár környezetében, és sokkal pontosabban tartottam magam a valós terepvonulatokhoz. Ma már könnyű hozzájutni a tájak domborzatának 3 dimenziós felhasználású fájl állományához, így azt csak némileg kellett módosítanom a helyszíni bejárás alkalmával, amikor kollégáimmal felmértük a terepet, és légi felvételt készítettünk a várról. A helyszíni közet és a talaj gondos szemügyre vételén túl magának a várhegy küllemének alapkoncepcióját is alaposan végig kellett gondolnom. Az alapvető hiba a korábbi modellemnél az erdő, amely ma is borítja a várhegyet. Ez anakronisztikus, mivel a középkori várak körüli területet nagy igyekezettel irtották. A középkorban ez a várhegy teljesen kopasz volt. Ennek ismeretéhez elég a kor hadászati logikáját figyelembe vennünk. Mit ér az erősség, ha az ellenség egészen a falakig tud sűrű erdőben rejtőzve osonni? Nem is beszélve arról, hogy a fákra felmászva belátnak, vagy belőnek a várba. Harmadrészt pedig, a támadók részére kiváló faanyagot biztosítana az ostromhoz a vár közvetlen tövében az erdő. A vár a völgyet ellenőrizte, ergo a védőknek rá kellett látnia az abban haladó útra. A környező hegyekre a korra jellemző helyi fafajok kerültek, kocsányos tölgy és bükk. A völgybe kis erdei út és patak is került, mely ma is ott folyik.

A középkori források alapján, Magyaregregy külterületén 18 középkori elpusztult faluról tudunk. 1554-ben már Egregy néven említi írásos emlék, amely az éger fanévre utalhat. A középkorban itt állt a Szent Margit-kolostor is, mely alatt feltehetően egy római villa maradványai rejtőznek. A községtől, mintegy 5 km-re emelkedő Várhegy csúcsán épült a vár, nem kizárt, hogy a várhegy tövében akár több kisebb falu is létezett. Én ezeket nem jelenítettem meg, mert a rekonstrukció szempontjából irrelevánsak. Mi kizárólag a várhegyre koncentráltunk. A falak építőanyaga a középkor falazási technikájának megfelelően rétegesen rakott terméskő. Maga a vár egyik legszembetűnőbb változása a régi elképzelésemhez képest a vakolt fal, amelyet fehérre meszeltek. Ez nem különleges dolog, hisz minden várat igyekeztek hasonlóan védeni a fagytól és a csapadéktól, ráadásul presztízs szempontból sem utolsó látvány

a napfényben vakító fehér vár. Nem véletlen, hogy a Fehérvár névvel több várat is illettek a történelmi Magyarországon. Az épület körül latorkertként szolgáló cölöpsornak vannak régészeti nyomai, ezért ezt elhelyeztem a modell köré. Ugyancsak a cölöplyukak sugallják, hogy a külső vár kaputornya fából épült és nem kőből, csak a farkasverem volt téglával kifalazva, ahogy ma is látható.

Buzás Gergely értelmezése szerint a külső vár védelmi rendszere két toronnyal megtámogatott pártázatos kőfal, ami mögé cölöpsort verve földtöltés szolgált járószintként. A vár mai terepviszonyai alapján ezt nehéz elképzelni, mivel az alsó vár régészeti ásatásaikor elhordott nagy mennyiségű föld nem lett visszahordva. Az ásatások előtt ugyanis vastag földfeltöltés volt a vár udvarán is, melyből fák nőttek. Ezt mind el kellett távolítani a kutatási munkálatok alatt. Ez a külső erődítés azonban minden bizonnyal 16. századi eredetű, a korábbi évszázadokban a vár körül latorkertnél komolyabb külső erődítés nem igen feltételezhető. Feltehetően az 1500-as évek elején építettek a nyugati falhoz

Máré vára a 16. század elején, belső részlet – elméleti rekonstrukciós kísérlet

Máré vára a 16. század elején, belső várudvar – elméleti rekonstrukciós kísérlet

Maré vára a 16. század elején, a külső kapu – elméleti rekonstrukciós kísérlet

csatlakoztatva egy téglapületeket, benne egy nagyméretű sütőkemencével. A külső védművek nagy része is ekkor épülhetett, köztük az Észak-keleten látható őrhely, amiben két helyiség volt. A további cölöplyukak alapján megsaccolható a faszervezetű gazdasági épületek pozíciója és mérete. A várfalak pártázatára konzolosan túllógó fa védőfolyosót vizionálhatunk, ami faszindelyes nyeregterővel van ellátva. Ennek egykori meglétét a falsíkon kívülről látható gerendafészkek sora igazolja. A belső kaputorony magassága úgy indokolt, hogy a várfalak magasságát elérje, és így a kaputorony bejárata és a várfalon nyíló kapu is egy szintre kerül. A várba való feljutáshoz szükséges volt egy fa szerkezetű lépcső, amely egy felfalazott farkasverem felett vezetett a kaputoronyba. A toronyban újabb farkasverem volt, amelyet feltételezésünk szerint egy középső tenge-

Maré vára a 16. század elején, madártávlati nézet – elméleti rekonstrukciós kísérlet

lyen elbillenő híd zárt le. A belső várfalon azonban már nem volt felvonóhíd, csak egy kétszárnyú vastag tölgyfaajtó. Ez az ajtó alatt a talaj szintjén egy alagutat is feltártak, amely a várudvar ciszternájának kürtőjébe torkollik. Tudomásunk szerint két sziklába vágott alagút kötötte össze a belső várral a huszárvárat. Az alagutak a belső vár északi részében levő ciszternába vezettek. A belső vár épületeit Buzás Gergely nagy bizonyossággal felvázolta az ásatási rajzok és kőfaragványok figyelembevételével. A pécsi kőtárban őrzött, a Máré várban előkerült gazdag reneszánsz faragott kőanyag alapján ablakkereteket és ajtókereteket is tudtunk rekonstruálni. A korábbi elképzelésekkel ellentétben a zárt erkély részeként azonosítható darabok valójában inkább egy díszes kandalló részei lehettek. A gyönyörű faragott kőanyag arra enged következtetni, hogy a várban nem aprózták el a státuszt hirdető díszítéseket, így bátran helyeztünk a korban elterjedtnek számító bronz csúcsdíszeket a tornyok tetejére, bár ezek hitelességére nincs konkrét bizonyítékunk. A 16. századnak megfelelő öltözékekkel pár embert is elhelyeztünk a kompozícióban az emberi léptékek érzékeltetése végett, ezekért köszönet a Digitális Legendáriumnak. ♡

IRODALOM:

G. SÁNDOR MÁRIA: *Adatok Márévár építéstörténetéhez (Műemlékvédelem 1966/3) HA. 1.614*

H. NÁNDORI KLÁRA: *Marévár helyreállításának terve (Műemlékvédelem 1966/3) HA 1.614.*

FÜZES MIKLÓS: *Magyaregregy – Száz magyar falu könyvesháza*

